

DE VLAAMSE MINISTER VAN JUSTITIE EN HANDHAVING, OMGEVING, ENERGIE EN TOERISME
DE VLAAMSE MINISTER VAN FINANCIËN EN BEGROTING, WONEN EN ONROEREND ERFGOED

NOTA AAN DE VLAAMSE REGERING

Betreft: Relanceplan Vlaamse Veerkracht– Uitgaventoetsing water

Samenvatting: deze nota aan de Vlaamse Regering beschrijft de uitgaventoetsing voor water die in het kader van het Relanceplan Vlaamse Veerkracht (VV158) opgestart zal worden.

1. SITUERING

A. BELEIDSVELD en BELEIDSDOELSTELLING

Vlaamse Veerkracht, het Relanceplan van de Vlaamse Regering, ambieert te investeren, maar ook te hervormen. Een onderdeel van dat hervormingstraject is spending reviews of uitgaventoetsingen op bredere schaal uit te rollen. De mededeling aan de Vlaamse Regering over uitgaventoetsingen voor de jaren 2022 – 2024 (VR 2021 1911 MED.0394/1TER) schuift onder meer een uitgaventoetsing over ‘Duurzaam watergebruik en de organisatie van het waterlandschap’ naar voor.

Een uitgaventoetsing wordt in de Vlaamse Codex Overheidsfinanciën¹ gedefinieerd als “uitgaventoetsingen: systematische, diepgaande en specifieke onderzoeken van uitgavencategorieën met een substantiële budgettaire impact om bij constant beleid de doeltreffendheid of doelmatigheid van het beleid te verbeteren.” De uitwerking van de uitgaventoetsing in deze nota vertrekt van de bepalingen uit de wijziging van het besluit VCO (VR 2022 2810 DOC.1169).

Via VV158 ‘Spending Reviews’ heeft het departement Financiën en Begroting een raamovereenkomst Onderzoekscapaciteit voor elk van de beleidsdomeinen afgesloten. Voor het thema water wordt een uitgaventoetsing betreffende de rio-subsidies via VV158 ‘Spending Reviews’ voorbereid. Dit betreft een verfijning van de spending review die naar voor geschoven werd in het eindrapport VBH van het beleidsdomein Omgeving².

B. VORIGE BESLISSINGEN EN ADVIEZEN

De mededeling aan de Vlaamse Regering over uitgaventoetsingen voor de jaren 2022 – 2024 (VR 2021 1911 MED.0394/1TER) schuift een reeks thema’s naar voor, onder meer over ‘Duurzaam watergebruik en de organisatie van het waterlandschap’.

¹ <https://www.vlaamsparlement.be/nl/parlementaire-documenten/parlementaire-initiatieven/1638978>

² https://fin.vlaanderen.be/wp-content/uploads/2021/09/Eindrapport_OMG-1.pdf

2. INHOUD

Zoals gesteld in de hierboven aangehaalde mededeling over uitgaventoetsingen worden de thema's van de uitgaventoetsingen voorgelegd aan de Vlaamse Regering. Daarnaast is bij de concretisering van deze uitgaventoetsing rekening gehouden met de principes die daarover opgenomen zijn in de principiële goedgekeurde wijziging van het besluit VCO (VR 2022 2810 DOC.1169).

De kernvragen die voor deze uitgaventoetsing nadere uitwerking vragen, worden hierna verduidelijkt. Voor deze uitgaventoetsing is voorzien om ze op korte termijn op te starten.

In de uitgaventoetsing 'Duurzaam watergebruik en de organisatie van het waterlandschap' wordt het jaarlijks vastleggingsbudget (MINA fonds QBX-3QCE2DA-WT basisallocatie 3QC054.) voor de rioleringsubsidies in de orde van 120 miljoen euro onder de loep genomen.

De kernvragen voor deze uitgaventoetsing zijn of de Vlaamse Overheid voor het thema in kwestie middelen moet uitgeven? En zo ja, of de huidige aanpak daarvoor de meest aangewezen is dan wel of er betere opties zijn. Dit onderzoek moet toelaten om na te gaan of de beschikbare middelen effectiever en efficiënter ingezet kunnen worden, met oog voor zuinigheid en zorgvuldigheid.

Thematische invalshoek:

In de afgelopen drie decennia is de zuiveringsgraad en dus het aandeel van woningen dat aangesloten is op een rioolwaterzuiveringsinstallatie toegenomen van 25% tot 86%, maar er blijft dus nog een erg aanzienlijke kloof te dichten (circa 400.000 woningen) voor al het huishoudelijk afvalwater afdoend gezuiverd wordt. Deze substantiële inspanningen waren en blijven noodzakelijk om te voldoen aan de verplichtingen vanuit de EU-richtlijn over de behandeling van stedelijk afvalwater (EU 91/271/EEG), die momenteel herzien wordt, en van de kaderrichtlijn Water (RL 2000/60/EG), die verregaande doelstellingen op het vlak van waterkwaliteit vooropstelt.

Oorspronkelijk is de subsidieregeling die we in deze uitgaventoetsing tegen het licht willen houden, ingesteld om de gemeenten en rioolbeheerders bij te staan in hun opdracht om huishoudelijk afvalwater in te zamelen. Deze opgave betreft de aanleg van bijkomende infrastructuur, de aanleg van kleinschalige en individuele zuiveringsinstallaties en de optimalisatie, het onderhoud en de vervanging van het bestaande netwerk.

Intussen behelst die opdracht ook het lokale hemelwaterbeleid en aspecten van de inrichting van de openbare ruimte in verband met water. Bij het ontwerp en de aanleg moeten zij ook aandacht hebben voor het vasthouden, bufferen, afvoeren van het hemelwater waarbij voldoende aandacht moet zijn voor klimaatadaptatie en het circulair omgaan met water.

De beleidsdoelstelling is dus een performante en kwaliteitsvolle realisatie van de opdrachten op dit vlak. In die context stellen zich de volgende algemene vragen op het vlak van financiering en de ondersteuning daarvoor vanuit de VO:

1. Is financiering door overheidsmiddelen doelmatig en verantwoord? Zijn efficiëntie- of effectiviteitswinsten mogelijk? Hoe kan de financieringsaanpak voldoende gericht worden op het realiseren van die doelstelling?
2. Welke middelen zijn met betrekking tot sanering van afvalwater nodig om de doelstellingen van de kaderrichtlijn Water (KRLW) te realiseren, inclusief de optimalisatie, het onderhoud en de vervanging van het bestaande netwerk, gegeven de huidige organisatie en financieringsopmaak? Hoeveel kosten maken de gemeenten voor de bovenbouw en die met eigen middelen (belastingen en gemeentefonds) gefinancierd worden?
3. Waar moeten de middelen vandaan komen (via het vervuiler/veroorzaker betaalt principe of algemene middelen) en is hier een traject over voorop te stellen?
4. En bij middelen vanuit de VO: hoe kan die inzet er voldoende op gericht worden om de actoren hierin te ondersteunen/sturen? Wat zijn dan de meest aangewezen instrumenten? En hoe daarbij de ondersteuning organiseren op een manier die uitstel/afwachten vermijdt? Minimaal worden volgende instrumenten onderzocht : resultaatgerichte subsidiëring via

trekkingsrechten, fondswerking en verschuiving rolverdeling gemeentelijk -
bovengemeentelijk .

5. Welke organisatie van de sector laat het optimaal realiseren van deze doelstelling toe en wat zijn bijhorende voor- en nadelen?
6. Wat zijn aandachtspunten en randvoorwaarden om de aansturing, het toezicht en/of de regie hiertoe performant te organiseren.

In de op 28/10/2022 door de Vlaamse Regering goedgekeurde wijziging van het besluit VCO (VR 2022 2810 DOC.1169) worden bij uitgaventoetsingen de volgende principes gehanteerd. Voor elk van die principes wordt toegelicht hoe hieraan in deze uitgaventoetsing uitvoering gegeven wordt of zal worden:

1° een uitdrukkelijke taakopdracht van de projectgroep die de brede heroverweging of uitgaventoetsing uitvoert;

Zie de toelichting van de thematische invalshoek en de inhoudelijke vragen daarbij. Zowel de vaste hoofdvraag of de financiering door overheidsmiddelen doelmatig en verantwoord is als de vraag over efficiëntie- of effectiviteitswinsten mogelijk zijn, komen hierin en bij de uitwerking van concrete beleidskeuzes aan bod. Een eindresultaat wordt tegen eind 2023 vooropgesteld. Binnen de taakopdracht zullen best practices en benchmarks een plaats krijgen.

2° een onafhankelijk ambtelijk onderzoek;

Deze aanpak werd al gehanteerd bij de Vlaamse Brede Heroverweging en wordt nu ook expliciet naar voor geschoven voor uitgaventoetsingen. Om hieraan invulling te geven wordt een projectgroep opgericht met een externe voorzitter, het departement Omgeving, het departement Financiën en Begroting, de Inspectie van Financiën , het Agentschap Binnenlands Bestuur, mogelijks aangevuld met bijkomende experts. De VMM neemt het secretariaat van de projectgroep voor haar rekening. Daarnaast zullen de actoren uit de rioleringssector (rioolbeheerders, Aquaflanders, VVSG, Vlaro, Aquafin) geconsulteerd worden.

Het nieuwe artikel 3/1 van het besluit VCO beschrijft de aanduiding, vergoeding en rol van een externe voorzitter van de projectgroep. Vanuit een reeks mogelijke namen van academici en emeriti met expertise in bestuurswetenschappen, overheidsfinanciën of lokale besturen en andere profielen met bestuurlijke expertise of ervaring over het thema van de uitgaventoetsing heeft Prof. em. dr Marc De Clercq (economie) zich bereid verklaard die rol op te nemen.

3° een capaciteitsopbouw voor de evaluatie van de uitgaven en de ontvangsten;

Als pionier voor de uitvoering van uitgaventoetsingen conform de nieuwe bepalingen zal aan dit principe de nodige aandacht besteed worden, in afstemming met de departementen Omgeving en Financiën en Begroting.

4° een coördinerende en centraliserende rol van het Departement Financiën en Begroting;

Zowel voor de uitwerking van dit dossier als bij de uitvoering van de uitgaventoetsing is in samenwerking met het departement Financiën en Begroting voorzien.

5° een keuzemenu voor de beleidsmakers in de eindrapportering van de projectgroep;

In antwoord op algemene vraag 5 brengt de uitgaventoetsing potentiële instrumenten (aangepaste subsidie-aanpak of alternatieve instrumenten) in beeld en formuleert argumenten bij de meest aangewezen van deze instrumenten. Die aanpak moet beleidsmakers o.b.v. de eindrapportering toelaten concrete beleidskeuzes te maken. Beleidsopties zijn in regel budgetneutraal, maar ook een besparingen en intensiveringsvariant wordt uitgewerkt waarbij de financiering wordt besproken.

6° een transparante eindrapportering;

Met het oog op een kwaliteitsvolle eindrapportering zal de aanpak zoals voorgeschreven in het tweede deel van het nieuwe artikel 3/1, §2, van het besluit VCO rigoureus gevolgd worden. Ook in de aansturing van de dienstverlener zal dit aspect beklemtoond worden.

7° een weergave van de leereffecten in de eindrapportering.

In de eindrapportering over de uitgaventoetsing zullen zowel voor toekomstig beleid als voor eventuele toekomstige uitgaventoetsingen leereffecten geformuleerd worden.

3. BESTUURLIJKE IMPACT

A BUDGETTAIRE IMPACT VOOR DE VLAAMSE OVERHEID

In de mededeling aan de Vlaamse Regering over de Vlaamse Brede Heroverweging (VR 2020 0412 MED.0391/1QUATER) is aangegeven dat via een raamovereenkomst onderzoek dat specifiek in het kader van de Vlaamse Brede Heroverweging (VBH) gebeurt, gefinancierd kan worden vanuit de middelen van de relanceprovisie (VV158).

Een eerste, ruwe raming voor de uitgaventoetsing 'rio-subsidies' bedraagt 140.000 euro (incl. BTW). Dit valt binnen het beschikbare budget van de raamovereenkomst voor het beleidsdomein Omgeving.

De middelen zullen na het sluiten van de overeenkomst met de dienstverlener, herverdeeld worden uit de relanceprovisie (CBO-1CBG2AH-PR) en zullen aangerekend worden via artikel QB0-1QCE2OA-WT van de uitgavenbegroting van het departement Omgeving op basisallocatie QB0 1QC940 1211.

Het budget wordt in 2022 vastgelegd (VAK) en na aanduiding van de dienstverlener via de raamovereenkomst wordt de VEK-kalender opgemaakt.

De vergoeding voor de externe voorzitter zal vanuit de VMM-dotatie betaald worden.

Het advies van de Inspectie van Financiën van 9 november 2022 gaat in bijlage 1.
Het begrotingsakkoord van 21 november 2022 gaat in bijlage 2.

B. ESR-TOETS

-

C. IMPACT OP HET PERSONEEL VAN DE VLAAMSE OVERHEID

De beslissing heeft geen weerslag op het personeelsbestand of de personeelsbudgetten van het Vlaams Gewest, zodat het akkoord van de Vlaamse minister, bevoegd voor het algemeen beleid inzake personeel en organisatieontwikkeling, niet vereist is.

D. IMPACT OP DE LOKALE EN PROVINCIALE BESTUREN

Er is geen weerslag op de financiën van de lokale besturen, niet op het personeelsvlak, noch op het vlak van de werkingsuitgaven, de ontvangsten, de investeringen of de schuld.

4. VERDER TRAJECT

De uitgaventoetsingen worden na goedkeuring van deze nota opgestart.

5. VOORSTEL VAN BESLISSING

De Vlaamse Regering beslist:

- 1° haar goedkeuring te geven aan de opstart van de uitgaventoetsing 'Duurzaam watergebruik en de organisatie van het waterlandschap'.
- 2° De Vlaamse minister van Justitie en Handhaving, Omgeving, Energie en Toerisme te belasten met de uitvoering van deze beslissing.

De Vlaamse minister van Justitie en Handhaving, Omgeving, Energie en Toerisme,

Zuhail DEMIR

De Vlaamse minister van Financiën en Begroting, Wonen en Onroerend Erfgoed

Matthias DIEPENDAELE